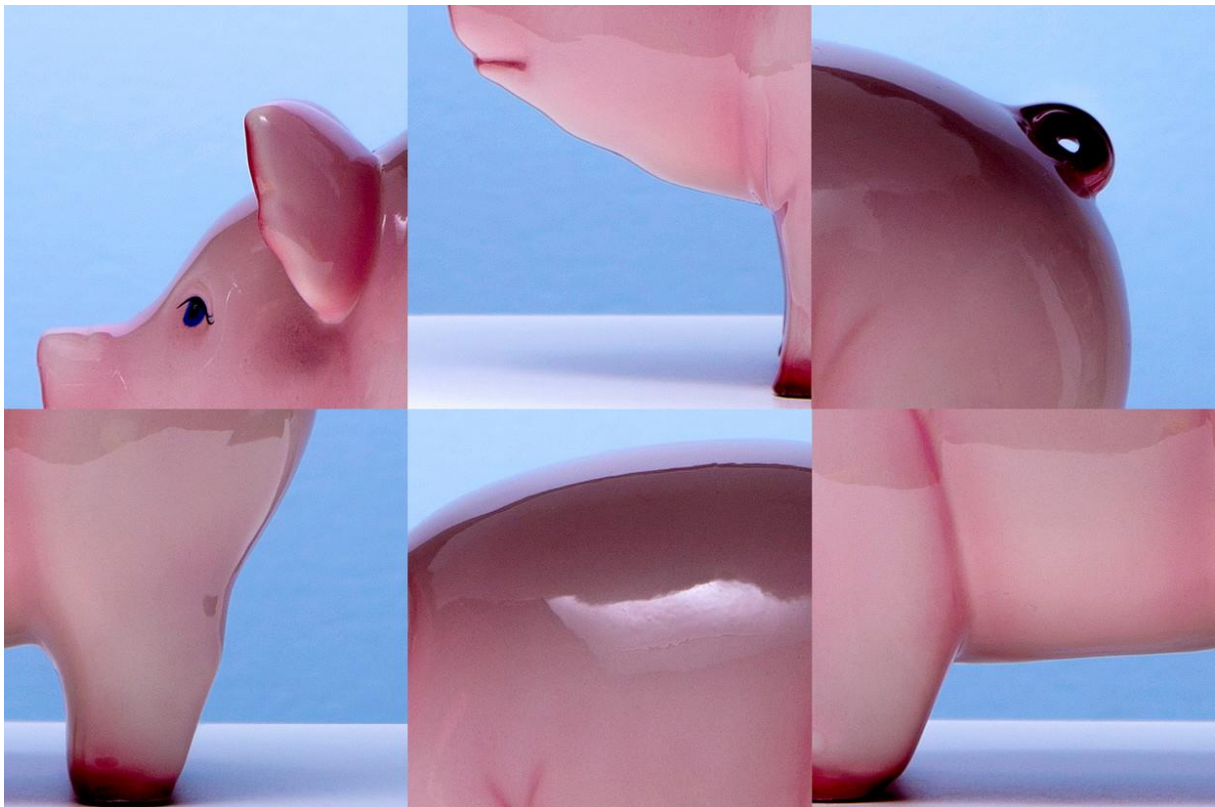

Het beslissende pensioendebat: waar knelt het volgens de Kamer?

Beeld Getty Images

Het debat over de pensioenwet beleeft donderdag een beslissende dag. Welke kritiek zal minister Carola Schouten moeten pareren in de Tweede Kamer, en hoe zal ze dat doen?

Gijs Herderschee 9 november 2022, 05:00

Wat behelst de nieuwe wet?

In de huidige pensioenregelingen wordt werknemers in ruil voor premie een pensioen toegezegd. Die premie wordt belegd in bijvoorbeeld aandelen, vastgoed en obligaties. Door die belofte moeten pensioenfondsen grote reserves – ‘buffers’ – hebben voordat de pensioenen verhoogd mogen worden.

Bij het berekenen of zij in staat zijn in de toekomst de toegezegde pensioenen uit te betalen – de verplichtingen – moeten de fondsen de marktrente gebruiken. Die was de laatste jaren erg laag, terwijl de beleggingen op papier veel winst opleverden. Maar tegen de lage rente viel niet op te beleggen. Twaalf jaar lang werden de meeste pensioenen niet verhoogd, soms iets verlaagd, terwijl de vermogens stegen.

Volgens de nieuwe Pensioenwet wordt dat allemaal anders. Het pensioen wordt gebaseerd op de betaalde premie plus de beleggingswinst. Daardoor is geen sprake meer van een toezegging en kunnen de pensioenen eerder omhoog. Maar ook omlaag, als sprake is van beleggingsverliezen. Om grote schommelingen te voorkomen, leggen pensioenfondsen een solidariteitsreserve aan om uitschieters te dempen.

Iedereen die premie aan een pensioenfonds heeft betaald, krijgt een eigen rekening waarop de totaal betaalde premie staat plus de beleggingswinst en het behaalde of te behalen pensioen. Daarbij rekent het pensioenfonds met de gemiddelde levensverwachting. Wie eerder sterft, laat zijn pensioengeld na aan het fonds dat daarmee pensioen betaalt aan degene die langer dan gemiddeld leeft. Het pensioenvermogen blijft

collectief belegd, al verschilt dat per leeftijdsgroep: risicovol voor jongeren, veiliger voor ouderen.

Kritiekpunt 1: het pensioen is niet veilig in het nieuwe systeem

Het nieuwe pensioen is mede afhankelijk van beleggingsresultaten. Dat is voor SP en PVV reden het weg te zetten als 'casinopensioen'.

Toch leek dat de afgelopen jaren een goed plan.

Pensioenfondsen noteerden enorme beleggingswinsten. Maar resultaten uit het verleden zeggen niets over de toekomst. Dit jaar incasseren de fondsen forse verliezen. Als het nieuwe stelsel nu al zou gelden, zouden de pensioenen omlaag moeten.

Of nog niet, want volgens het wetsvoorstel kunnen pensioenfondsen uitschieters naar boven en naar beneden dempen met een solidariteitsreserve. Verhogingen en verlagingen kunnen gespreid worden over jaren. Omdat op slechte beleggingsjaren – denk aan 2001, 2008 – na een tijdje uitstekende beleggingsjaren volgden, zou het resultaat op termijn positief zijn, zo is de gedachte. Of dat na beleggingsrampjaar 2022 ook zo is, kan niemand voorspellen.

Een deel van de Kamer is niettemin geschrokken door de ongekend hoge inflatie en door de slechte beleggingsresultaten. Een actuaris (pensioenwiskundige) heeft berekend dat in het nieuwe systeem de pensioenen dit jaar 3 procent verlaagd zouden worden. Dat resoneert in de Kamer. Zo hekelte het onafhankelijke Kamerlid Pieter Omtzigt het feit dat in alle scenario's waarmee pensioenfondsen tot nu toe rekenen de

inflatie nooit hoger is dan 6 procent. De echte inflatie komt dit jaar naar verwachting uit op bijna 9 procent.

Daarom wil Omtzigt wachten op nieuwe scenario's die eind november komen. Al beaamt hij dat ook het huidige stelsel veel last zal hebben van blijvend hoge inflatie. De coalitie vindt wachten niet nodig omdat er een 'vangnetprocedure' is afgesproken voor het geval er onverwachte scenario's zijn.

Kritiekpunt 2: de verdeling van het pensioenvermogen naar individuele 'rekeningen' is riskant: het zal rechtszaken regenen van mensen die zich misdeeld voelen

De herverdeling is een ongekennde operatie. En risicovol inderdaad. Iedereen zal straks het pensioen dat nu nog wordt beloofd vergelijken met het pensioen dat in het nieuwe systeem wordt voorgespiegeld. Niemand wil erop achteruitgaan. Al gebeurt het maar tien of twintig keer bij de miljoenen rekeningen – die uitschieters zullen het beeld bepalen.

Toch kan dat gebeuren. In het nieuwe systeem gaat de premie voor alle werknemers naar hun eigen rekening. Dat is een nadeel voor de middelbaren, de 40- tot 60-jarigen. Nu is sprake van indirecte subsidiëring van deze groep door jongere collega's bij de pensioenopbouw. Dat verdwijnt en de middelbaren moeten wel gecompenseerd worden. Hoe, dat moeten de pensioenfondsen zelf bepalen omdat de situatie per fonds verschilt – het ene fonds heeft veel middelbaren en weinig jongeren, het andere juist omgekeerd. Er zijn ook fondsen met vooral jongeren.

Schouten zal donderdag niet moe worden uit te leggen dat elk fonds een evenwichtig plan moet opstellen en daarover verantwoording moet afleggen aan de deelnemersraden en aan de toezichthouder, De Nederlandsche Bank. Dat moet de garantie zijn tegen onevenwichtige verdelingen.

Kritiekpunt 3: pensioenspaarders kunnen straks nergens terecht met klachten

Wie zich alsnog misdeeld voelt, kan straks aan de bel trekken bij het pensioenfonds, bij de deelnemersraad, bij de vakbond en bij de toezichthouder. En bij de rechter. Maar hoe gewenst is dat laatste? Pieter Omtzigt voorziet op basis van adviezen van de Raad voor de rechtspraak een tsunami aan rechtszaken waardoor het rechtssysteem kan vastlopen. Rechtszaken tot aan het Europees Hof omdat het eigendomsrecht van de ingelegde premies en opgebouwde pensioenrechten ontvreemd wordt.

Omtzigt pleit daarom voor een referendum per fonds om deelnemers rechtstreeks instemmingsrecht te geven. Hij verwoordt zijn scepsis over de hele operatie: ‘We weten niet hoe het pensioenvermogen verdeeld gaat worden. We weten niet of de rechterlijke macht het aan zal kunnen. We weten niet of het eigendomsrecht geschonden gaat worden.’

Schouten op haar beurt zal verwijzen naar procedures bij de fondsen. Zij meent dat er voldoende waarborgen zijn om die te beperken. Zo wordt het plan van het fonds gecontroleerd op onder meer evenwichtigheid – geen bevoordeling van de ene groep ten nadele van een andere. Dat gebeurt ook door de toezichthouder, De Nederlandsche Bank.

Het individueel bezwaarrecht is bij het fonds vervangen door een adviesrecht van het verantwoordingsorgaan en een goedkeuringsrecht van de deelnemersraad. Er komt een externe geschillencommissie. En er komt 10 miljoen euro beschikbaar voor de rechtspraak om eventuele procedures af te wikkelen. Met de minister van Justitie zal ze de vinger aan de pols houden. ‘Op deze manier is het werkbaar. Dat zegt de Raad van State ook. Alles wat wij doen, doen we juist om te voorkomen dat het vastloopt. Dat blijft ook mijn inzet, niet alleen op het moment dat we deze wet behandelen, maar ook als we straks gewoon verdergaan in het traject, als de wet wordt aangenomen’, aldus Schouten in een eerder debat. De Raad van State levert juridisch advies bij elk wetsvoorstel.

Kritiekpunt 4: de timing is beroerd. Het is beter te wachten met de hervorming tot de pensioenfondsen er beter voorstaan

De nieuwe wet leek een goede oplossing in de jaren dat sprake was van grote beleggingswinsten terwijl de pensioenen niet verhoogd konden worden door de lage rente.

Net nu de wet moet worden ingevoerd, is het andersom: dit jaar stijgt de rente en zijn de beleggingen op papier veel minder waard. De totale waarde daalde van 1.800 miljard euro begin dit jaar naar 1.440 miljard euro eind september. Door de hogere rente staan vrijwel alle pensioenfondsen er op papier plots goed voor.

Schouten kan betogen dat het nieuwe systeem niet op de waan van de dag beoordeeld moet worden – de storm die nu over de financiële markten raast. Het systeem moet decennia meekunnen, in goede en slechte tijden.

De situatie kan heel anders zijn, ten goede of ten kwade, wanneer een pensioenfonds 'overgaat' en dat kan tot 2027. Haar voorganger Wouter Koolmees, die het wetsvoorstel in de steigers zette, betoogde al dat bij de overgang pensioenen lager zouden uitvallen als het fonds minder dan 95 eurocent per toegezegde pensioeneuro in kas had. Dat was toen een reële situatie voor veel grote fondsen, nu niet meer, hooguit voor een enkel klein fonds.

Kritiekpunt 5: dit is de grootste naoorlogse privatisering van publiek geld, net nu de politieke en maatschappelijke weerstand tegen privatiseringen groeit

Dit klopt niet. De fondsen zijn uitvoerders van pensioenregelingen die vakbeweging en werkgevers opstellen als onderdeel van het cao-overleg. Nu voeren verzekeraars de pensioenregelingen uit. Toch waarschuwt een deel van de oppositie, Pieter Omtzigt voorop, voor een enorme privatisering als de 'verplichtstelling' vervalt. Bedrijven die in een bedrijfstak werken waarvoor een pensioenregeling geldt, moeten daaraan deelnemen. Omtzigt vreest dat de EU daaraan kan tornen. 'We weten niet of de verplichtstelling houdbaar blijft', stelt Omtzigt. Schouten kan dat weerleggen met de wedervraag waarom die nu plots onhoudbaar zou zijn.

Kritiekpunt 6: de hervorming kost handenvol geld. Kan dat niet minder?

De omzetting van het collectieve pensioenvermogen naar individuele 'rekeningen – aandelen in de gezamenlijke pot – vergt enorm veel werk. Dat is voer voor duurbetaalde specialisten. Die zijn schaars en duur. Er is al veel geld uitgegeven in de aanloop naar dit debat bij de voorbereiding op

het nieuwe systeem door pensioenfondsen. Schouten zal dit beamen maar ook in perspectief plaatsen. Afgezet tegen het totale vermogen gaat het hooguit om een enkel procent.

Kritiekpunt 7: deze wetswijziging haalt onnodig veel overhoop. Het is beter om het huidige pensioenstelsel, met aanpassingen, intact te laten

Dat wil een aantal partijen, 50Plus, PVV en SP voorop, door de introductie van een vaste, minimale rente waarmee pensioenfondsen mogen rekenen. Bijvoorbeeld 2 procent.

Dat kan, maar het staat haaks op de systematiek. De afgelopen jaren zouden de pensioenfondsen zich daarmee ‘rijk hebben gerekend’, vinden de behoedzame pensioenexperts: de fondsen hadden dan immers de pensioenen kunnen verhogen, terwijl er steeds minder dekking over zou zijn gebleven voor jongeren, de toekomstige gepensioneerden. De ‘rekkelijken’ onder de experts houden vol dat de rekenrente voortdurend zo ver onder het daadwerkelijk behaalde rendement van de afgelopen jaren zat, dat verhoging zonder enig risico mogelijk was.

Over dit soort oplossingen is de afgelopen jaren eindeloos vergeefs gebakkeleid. De oplossing werd uiteindelijk gevonden in het Wetsvoorstel Toekomst Pensioenen (WTP).

Een serieuze optie die eerder op tafel heeft gelegen, is de ‘belofte’ van een ‘zeker pensioen’ in het huidige stelsel inruilen voor een beoogd pensioen. Dat was het plan in het pensioenakkoord dat vakbeweging, werkgevers en het kabinet-Rutte I in 2010 sloten. Dat ging de prullenmand in na de val van dat kabinet in 2012. Omdat binnen de FNV iedereen elkaar de

tent uitvocht en voorzitter Agnes Jongerius zonder pardon op straat werd gezet, liet niemand een traan.

Maar het idee leeft sinds kort weer. Bijvoorbeeld bij Pieter Omtzigt: 'Ik denk dat we historisch gezien echt een boot gemist hebben bij het vorige pensioenakkoord, dat niet doorgegaan is. Als we toen op een reëel pensioen zouden zijn overgestapt, denk ik dat we nu minder problemen gehad zouden hebben.'